

Cooperation Of The State And Society In The Restoration Of National Educational Values

Mamatkhanova Umidaxon Makhamadali qizi

Student of Andijan State Pedagogical Institute

E-mail:mamatkhanova04@gmail.com

Tel: +998958070104

Annotation

This article analyzes the role of national educational values in the development of society, the mutual cooperation of state and civil society institutions in their restoration and development. The pedagogical and sociological aspects of the concepts of historical heritage, customs, traditions, national consciousness and spirituality are revealed. Also, the issues of instilling national educational values in the minds of the younger generation through the joint activities of the education system, family and society in the process of modern reforms are highlighted.

Keywords: national values, education, state policy, civil society, spirituality, family, tradition, reforms.

Annotatsiya

Mazkur maqolada milliy tarbiyaviy qadriyatlarning jamiyat taraqqiyotidagi oʻrni, ularni tiklash va rivojlantirishda davlat hamda fuqarolik jamiyati institutlarining oʻzaro hamkorligi tahlil qilingan. Tarixiy meros, urf-odat, anʼanalari, milliy ong va maʼnaviyat tushunchalarining pedagogik hamda sotsiologik jihatlari ochib berilgan. Shuningdek, zamonaviy islohotlar jarayonida taʼlim tizimi, oila va jamoatchilikning birgalikdagi faoliyati orqali milliy tarbiyaviy qadriyatlarni yosh avlod ongiga singdirish masalalari yoritilgan.

Kalit soʻzlar: milliy qadriyatlar, tarbiya, davlat siyosati, fuqarolik jamiyati, maʼnaviyat, oila, anʼana, islohotlar.

Milliy qadriyatlar har bir xalqning oʻzligini, madaniy merosini va tarixiy taraqqiyotini ifodalovchi asosiy mezonlardir. Ular avloddan avlodga oʻtib, millatning maʼnaviy poydevorini mustahkamlaydi. Bugungi globallashuv sharoitida milliy tarbiyaviy qadriyatlarni asrab-avaylash, ularni yoshlar ongiga singdirish va amaliy hayotga tatbiq etish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu jarayonda davlat siyosati va jamiyat institutlari oʻrtasidagi hamkorlikning samaradorligi muhim oʻrin tutadi.

Oʻzbekiston Respublikasida milliy tarbiya masalalari davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biridir. “Yangi Oʻzbekiston – inson qadri ulugʻlangan jamiyat” konsepsiyasi, “Maʼnaviyat va maʼrifat” markazining faoliyati, taʼlim tizimidagi “Milliy gʻoya” fanining joriy etilishi milliy qadriyatlarni tiklash va mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Davlat tomonidan yoshlarni maʼnaviy-axloqiy tarbiyalash, oila institutini mustahkamlash, milliy bayramlar va anʼanalarni rivojlantirish boʻyicha keng koʻlamli dasturlar amalga oshirilmoqda.

Milliy tarbiyaviy qadriyatlar – bu xalqning tarixiy tajribasi, axloqiy meʼyorlari, urf-odat va anʼanalari asosida shakllangan ijtimoiy-pedagogik tizimdir. Ular shaxs kamolotini taʼminlaydigan, jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladigan maʼnaviy omillardir. Oʻzbek xalqining “Kattaga hurmat, kichikka izzat”, “Vatan uchun xizmat – oliy burch” kabi qadriyatlari yoshlar dunyoqarashini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Milliy tarbiyaviy qadriyatlarni yoshlar ongiga singdirishda oila va maktab birligining ahamiyati katta. Maktab darslarida tarix, adabiyot, tasviriy sanʼat, musiqa, mehnat taʼlimi kabi fanlar orqali milliy meros, xalq sanʼati, urf-odatlar bilan tanishtirish zarur. Shu bilan birga, ota-onalar farzandlarini oʻzbek xalqining qadimiy qadriyatlariga sodiq boʻlish ruhida tarbiyalashi lozim. Davlat siyosatida milliy qadriyatlarni tiklash masalasi yangi bosqichga koʻtarildi. Oʻzbekiston Respublikasining “Taʼlim toʻgʻrisida”gi Qonuni, “Maʼnaviyat va maʼrifat” markazining faoliyati, “Milliy gʻoya: asosiy

tushuncha va tamoyillar” fanining ta’lim tizimiga joriy etilishi ana shu yo’nalishdagi muhim amaliy qadamlar bo’ldi. Prezident Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek, “Milliy g’oya – bu xalqni birlashtiradigan, jamiyatni ma’naviy jihatdan yuksaltiradigan eng muhim omildir.” Shu nuqtai nazardan, davlat siyosatining markazida inson qadri, uning ma’naviy dunyosi va axloqiy tarbiyasi turadi.

Jamiyatning faol ishtirokisiz milliy qadriyatlarni qayta tiklash mumkin emas. NNTlar, mahalla fuqarolar yig’inlari, diniy tashkilotlar, madaniyat markazlari, OAV va ijodkor ziyolilar bu jarayonda yetakchi o’rin egallaydi. Masalan, mahalla institutining yoshlarni tarbiyalashdagi o’rni beqiyosdir. U nafaqat ijtimoiy yordam ko’rsatadi, balki an’anaviy qadriyatlarni saqlash, yoshlarni oila hayotiga tayyorlash, milliy urf-odatlarini davom ettirishda vositachi sifatida xizmat qiladi.

O’zbekiston Respublikasida 2017-yildan boshlab milliy qadriyatlar va ma’naviyat sohasida tub o’zgarishlar ro’y berdi. Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan “Ma’naviyatni yuksaltirish – kelajak poydevori” g’oyasi ilgari surildi. Quyidagi yo’nalishlarda davlat siyosati shakllandi:

Ta’lim tizimida milliy tarbiyani kuchaytirish (darslik va o’quv dasturlarida milliy qadriyatlarga e’tibor).

Madaniyat va san’at orqali qadriyatlarni ommalashtirish (festival, tanlov, ko’rgazmalar).

OAV orqali targ’ibot – milliy g’urur, o’zlikni anglash, oila qadriyatlari mavzularida ko’rsatuvlar.

Mahalla tizimi orqali tarbiya jarayoniga keng jamoatchilikni jalb qilish.

Milliy tarbiyaviy qadriyatlarni qayta tiklash har bir xalqning ma’naviy uyg’onishida, milliy o’zlikni anglashida va madaniy taraqqiyotida muhim jarayondir. Bugungi kunda O’zbekiston Respublikasida jamiyat hayotining barcha jabhalarida milliy qadriyatlarni tiklash va ularni yosh avlod ongiga singdirish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo’nalishiga aylangan. Milliy tarbiya insonni nafaqat ma’naviy barkamollikka, balki jamiyatga foydali, vatanparvar shaxs sifatida kamol topishiga yo’naltiradi. Shu sababli bu jarayonni faqat ta’lim tizimi doirasida emas, balki butun jamiyat miqyosida ko’rish lozim.

Jamiyatning faol ishtirokisiz milliy qadriyatlarni qayta tiklash mumkin emas. NNTlar, mahalla fuqarolar yig’inlari, diniy tashkilotlar, madaniyat markazlari, OAV va ijodkor ziyolilar bu jarayonda yetakchi o’rin egallaydi[1]. Masalan, mahalla institutining yoshlarni tarbiyalashdagi o’rni beqiyosdir. U nafaqat ijtimoiy yordam ko’rsatadi, balki an’anaviy qadriyatlarni saqlash, yoshlarni oila hayotiga tayyorlash, milliy urf-odatlarini davom ettirishda vositachi sifatida xizmat qiladi.

Milliy qadriyat — bu xalqning asrlar davomida shakllangan, jamiyat a’zolari tomonidan e’tirof etiladigan, axloqiy, ma’naviy va ijtimoiy me’yorlarga asoslangan ruhiy-ma’naviy tizimdir. U xalq tafakkuri, urf-odati, tili, dini, badiiy ijodi, turmush tarzi va ijtimoiy tuzilmasida mujassam bo’ladi.

O’zbek milliy qadriyatlari asosan quyidagi yo’nalishlarda namoyon bo’ladi:

Axloqiy qadriyatlar – halollik, vatanparvarlik, insonparvarlik, hurmat va sadoqat.

Estetik qadriyatlar – xalq og’zaki ijodi, musiqa, amaliy san’at, milliy liboslar.

Madaniy qadriyatlar – bayramlar, urf-odatlar, oilaviy marosimlar, tarixiy meros.

Ijtimoiy qadriyatlar – oila, mahalla, qo’ni-qo’shniçilik, jamoaviylik an’analari[2].

Bu qadriyatlar xalqning ruhiy birligini mustahkamlaydi va yoshlar tarbiyasida ma’naviy tayanch vazifasini bajaradi. Milliy qadriyatlar asrlar davomida xalq tafakkuri, turmush tarzi va madaniy merosi orqali shakllanib kelgan. Ular xalqning axloqiy me’yorlari, urf-odatlari, diniy e’tiqodi, san’ati, tili va adabiyoti orqali ifoda topadi. O’zbek xalqining “Vatanga sadoqat”, “Kattaga hurmat, kichikka izzat” kabi qadimiy tamoyillari milliy tarbiya tizimining asosiy tayanchlaridan biridir. Biroq tarixiy jarayonlarda, ayniqsa sovet davrida, ko’plab milliy qadriyatlar “eskilik sarqiti” sifatida rad etilgan, ularning o’rnini sun’iy mafkuraviy tamoyillar egallagan[3]. Natijada xalqning ma’naviy xotirasi zaiflashgan, milliy o’zlikni anglash jarayoni to’xtab qolgan. Mustaqillik yillarida bu bo’shliqni to’ldirish, tarixiy merosni qayta tiklash, milliy qadriyatlarni zamonaviy hayot bilan uyg’unlashtirish zaruriyati yuzaga keldi. Biroq milliy qadriyatlarni tiklash faqat hukumat siyosati orqali emas, balki butun jamiyatning faol ishtiroki bilan amalga oshiriladi. Jamiyatdagi har bir

qatlam – oila, ta’lim muassasalari, madaniyat markazlari, diniy idoralar, nodavlat notijorat tashkilotlar, ommaviy axborot vositalari hamkorlikda harakat qilgandagina bu jarayon natijador bo’ladi. Ayniqsa, mahalla tizimi bu borada alohida o’rin tutadi. Mahalla qadimdan o’zbek jamiyatining ijtimoiy hayotida muhim tarbiyaviy maktab bo’lib kelgan. Unda kattalarga hurmat, yoshlarni mehnatsevarlikka o’rgatish, oila qadriyatlarini qadrlash, jamoaviylik, o’zaro mehr-oqibat kabi fazilatlar tarbiyalanadi. Bugungi kunda ham mahalla fuqarolar yig’inlari yoshlarni ijtimoiy faollikka, milliy g’urur va o’zlikni anglash ruhida tarbiyalashda faol ishtirok etmoqda.

Bugungi kunda davlat va jamiyat hamkorligi “Ma’naviy-ma’rifiy soat”, “Yoshlar daftari”, “Oila – tarbiya maskani”, “Barkamol avlod” kabi dasturlar orqali amalga oshirilmoqda[3]. Shuningdek, raqamli platformalar, onlayn kurslar, ijtimoiy tarmoqlardagi ma’naviy loyihalar orqali ham milliy qadriyatlarni targ’ib etish kengaymoqda. Fuqarolik jamiyati institutlari – bu NNTlar, jamoat tashkilotlari, yoshlar va ayollar harakatlari, diniy-ma’rifiy markazlar orqali milliy qadriyatlarni targ’ib etish imkoniyatini yaratadi. Masalan:

“Yoshlar ishlari agentligi” – yoshlarning ma’naviy-ma’rifiy tarbiyasiga doir loyihalar amalga oshiradi;

“Oila va xotin-qizlar qo’mitasi” – oilaviy qadriyatlarni tiklash, gender muvozanatini saqlash yo’nalishida ishlaydi;

“Mahalla” fondi – an’anaviy tarbiya tizimini qo’llab-quvvatlaydi.

Jamiyatdagi har bir institutning maqsadi — milliy qadriyatlarni zamonaviylik bilan uyg’unlashtirishdir. San’at, ayniqsa tasviriy san’at, musiqa, adabiyot va teatr milliy qadriyatlarni estetik shaklda ifoda etadi. Tasviriy san’atda o’zbek milliy liboslari, me’morchilik, xalq urf-odatlar, manzaralar orqali milliy ruh aks etadi. Shuningdek, xalq amaliy san’ati — kashtachilik, zardo’zlik, kulolchilik, yog’och o’ymakorligi kabi yo’nalishlar yosh avlodni milliy o’zlik bilan tanishtirishda muhim vosita hisoblanadi. Raqamli davrda milliy qadriyatlarni ommalashtirish uchun internet va axborot texnologiyalaridan oqilona foydalanish zarur. Masalan:

1. Virtual muzeylar va onlayn ko’rgazmalar;
2. Milliy meros haqidagi mobil ilovalar;
3. Ijtimoiy tarmoqlarda “#MilliyQadriyatlar” kabi loyihalar;
4. Raqamli darsliklarda xalq san’ati va urf-odatlarga bag’ishlangan interaktiv materiallar.

Bu usullar yoshlarning e’tiborini jalb etish va qadriyatlarni zamon bilan uyg’unlashtirishga xizmat qiladi. Milliy qadriyatlarni tiklashda oila muhitining o’rni beqiyosdir. Ota-onaning har bir so’zi, harakati farzandda milliy ong va ma’naviy qadriyatlarni shakllantiradi. Shuning uchun ham davlat tomonidan “Oila konsepsiyasi”, “Oila va xotin-qizlar qo’mitasi”, “Oila maktablari” kabi tashabbuslar orqali oilaning tarbiyaviy salohiyati mustahkamlanmoqda[4]. Ta’lim muassasalarida esa milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya dasturlari ishlab chiqilib, o’quvchilarni xalq merosi, milliy urf-odatlar, adabiyot, san’at va tarix bilan yaqindan tanishtirishga e’tibor kuchaymoqda. Hozirgi kunda globallashtirish jarayonlari, raqamli axborot makonining kengayishi milliy qadriyatlar uchun ham yangi imkoniyatlar, ham xavflarni yuzaga keltirmoqda. Bir tomondan, internet orqali xalq madaniyatini dunyoga tanitish imkoniyati kengaymoqda, boshqa tomondan esa begona g’oyalar, yot madaniy ta’sirlar yoshlar ongiga salbiy ta’sir ko’rsatmoqda. Shu bois milliy qadriyatlarni saqlashda raqamli texnologiyalarni ijobiy yo’nalishda qo’llash, virtual muzeylar, onlayn ko’rgazmalar, milliy merosga bag’ishlangan raqamli platformalar yaratish zarur. Ijtimoiy tarmoqlarda milliy qadriyatlarni targ’ib qiluvchi ijobiy kontentlarni ko’paytirish, yoshlar uchun interaktiv ta’lim loyihalarini yo’lga qo’yish muhimdir[5]. Milliy tarbiyaviy qadriyatlarni tiklash – bu faqat madaniy yoki ma’naviy masala emas, balki millatning kelajagi, jamiyatning barqaror rivojlanishidir. Davlatning ma’naviyat siyosati va fuqarolik jamiyatining faol ishtiroki o’zaro uyg’unlashgandagina bu jarayon samarali natija beradi. Shu bois, milliy qadriyatlarni yoshlar ongiga chuqur singdirish, ularni amaliy hayotga tatbiq etish uchun davlat, oila, ta’lim muassasalari va jamiyatning barcha qatlamlari o’zaro hamkorlikda harakat qilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

“Ta’lim to’g’risida”gi Qonun. – Toshkent, 2020.

Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008

Abdullaeva N. Milliy qadriyatlar va tarbiya tizimi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

Saidov A. Fuqarolik jamiyati va davlat hamkorligi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.